

Life & Pension

23e jaargang – nummer 2 – juli 2023

Suzanne van Kooten,
directeur Pensioenfonds TNO

Beste lezer,

Na 15 jaar discussie over de noodzaak van een pensioenhervorming is recent een belangrijk besluit genomen door de Eerste Kamer. De Wet toekomst pensioenen (WTP) is op 1 juli 2023 ingegaan. Dit betekent een grote verandering voor ons allemaal; voor het Fonds maar vooral voor alle deelnemers. Komende tijd zullen we jullie ook stap voor stap meenemen in wat er gaat veranderen. Natuurlijk is er afgelopen tijd al veel voorbereidend werk gedaan. Het bestuursbureau en het Bestuur trekken daarbij nauw op met alle stakeholders: de sociale partners, het

Verantwoordingsorgaan en eTNOs. Nu de wet er is, kunnen we onze nieuwe pensioenregeling verder gaan vormgeven en invullen. Het wordt nu allemaal concreter en dat is erg fijn, al duurt het nog wel een paar jaar voordat die nieuwe regeling daadwerkelijk ingaat. Dat heeft tijd nodig. Bekijk zeker ook de videoboodschap om alvast wat meer te horen over de regeling en houd uw mailbox in de gaten voor de uitnodiging voor het webinar in oktober waarbij we u meer vertellen over het nieuwe pensioen.

Naast deze grote verandering is er ook een kleine verandering. Zoals u wellicht weet heb ik per 1 april het stokje overgenomen van Kostijn van Gerven als directeur van het bestuursbureau. Langs deze weg wil ik Kostijn nogmaals bedanken voor zijn bijdrage aan het Fonds en de prettige samenwerking die ik als voorzitter van het Bestuur heb gehad. Hoewel ik pas 4 maanden de directeurspositie heb, voelt het al als heel vertrouwd. Sinds januari ben ik al begonnen met als focus het nieuwe stelsel. Dat is natuurlijk een van de belangrijke onderwerpen voor de komende jaren. Wat daarbij voor mij heel belangrijk is, is dat met aandacht voor alle deelnemers de transitie goed

zal verlopen. Dat is iets waar ik me sterk op wil richten.

Maar voordat we verder vooruitkijken, wil ik met jullie in deze Life & Pension eerst terugblikken op 2022, aangezien de Life & Pension van juli ook stilstaat bij het jaarverslag. Een paar highlights van 2022 wil ik alvast noemen. Na een aantal jaar met goede beleggingsresultaten en zeer beperkte indexatie, is in 2022 de situatie omgedraaid. Door de sterk gestegen rente zijn de beleggingsresultaten flink achtergebleven en toch was het mogelijk om ruim 9% te kunnen indexeren. Dit was ook nodig want de inflatie was in 2022 hoger dan ooit tevoren. Gelukkig begint de inflatie weer af te nemen al blijft het onzeker hoe zich dat verder ontwikkelt. Zeker ook omdat er in Oekraïne nog steeds oorlog is. Een ander belangrijk onderwerp in het jaarverslag is duurzaam beleggen. Mede dankzij Europese wetgeving worden daar verdere stappen in gezet. U leest hier meer over in de Jaarverslag Special van deze editie. En daarnaast staan er weer tal van andere boeiende, belangrijke en inspirerende artikelen in de Life & Pension.

Suzanne van Kooten,
directeur

Van camper tot pensioen

Eigenlijk had deelnemer Sander Mooij (meettechnicus bij Marin) nooit gedacht dat er een camper zou komen. Maar nadat hij met zijn gezin in Noorwegen in een huurcamper op vakantie is geweest, werd hij helemaal enthousiast.

“Vanaf april staat de camper voor de deur en in nog geen halfuurtje rijden zitten we al in Oosterbeek of Otterlo. Het is daar prachtig. We hoeven dus

niet eens ver weg te gaan.” En als Sander met pensioen is? Daarover hoeft Sander niet lang na te denken al duurt het nog wel even tot het zover is. “De

Dit is een fragment van het interview. Lees het hele verhaal van Sander en de camper in de online editie van de Life & Pension.

camper blijft al zal het wel een andere zijn, misschien wat kleiner, maar op deze manier reizen bevalt zeker.”

Het nieuwe pensioenstelsel videoboodschap

Op 1 juli is de wet ingegaan. Dat betekent dat de pensioenregeling gaat veranderen. Het streven is dat we op 1 januari 2026 overstappen. Daar wordt hard aan gewerkt. Suzanne van Kooten en Hans Veltman praten u in een videoboodschap van 10 minuten helemaal bij over de laatste stand van zaken rondom het nieuwe pensioenstelsel. Bekijk de videoboodschap op de site bij 'Nieuws'.

Belangrijk: stap 1

We hebben uw mailadres nodig om u te informeren over uw pensioen. Dat kan digitaal via www.pensioenfondstno.nl. Kies rechtsboven voor Mijn Pensioen en log dan in met uw DigiD. In het profiel (links beneden) kunt u dan uw e-mailadres doorgeven. Voor meer informatie: bel AZL 088 - 1162 401.

De Wet toekomst pensioenen en pensioengerechtigden

In de vorige editie van de Life & Pension is al gemeld dat de gepensioneerden via de vereniging eTNOs hoorrecht hebben. Formeel zullen we dit hoorrecht uitoefenen wanneer het transitieplan er ligt, naar verwachting eind dit jaar. In dit transitieplan zal beschreven worden hoe de regeling er bij TNO uit gaat zien.

In aanloop naar het hoorrecht eind dit jaar

Het is van belang dat wij al ruim voordat het transitieplan er ligt kenbaar maken waar wij vinden dat bijzondere aandacht voor moet zijn. Dit doen

we onder andere in de workshops die in de afgelopen periode door het Pensioenfonds zijn georganiseerd, maar zeker ook door contacten met de sociale partners. Bovendien gaan we zoveel mogelijk het gesprek aan met de eTNOs-leden. Dit doen we door voortgangsrapportages in eTNOs Berichten en bij voorlichtingsbijeenkomsten, waarvan er inmiddels twee zijn gehouden.

Belangrijkste punten voor gepensioneerden

Als vertegenwoordiging van gepensioneerden hebben we aangegeven dat het voor ons van groot

belang is dat de gepensioneerden en hun partners in de toekomst een waardevast pensioen kunnen verwachten en dat kortingen moeten worden voorkomen. Ook van belang voor ons is dat achterstallige indexatie wordt ingehaald en dat na invaren de pensioenuitkering op eenzelfde niveau start als de geïndexeerde uitkering in het huidige stelsel. Modelberekeningen en scenario-analyses moeten uitwijzen in hoeverre hieraan voldaan kan worden. De eerste berekeningen worden eind september verwacht en ook met ons besproken. We hopen jullie daar in de volgende editie van dit blad meer over te kunnen vertellen.

Wat moet u doen als... 3 praktische tips

Waar moet ik op letten als ik goede pensioenkeuzes wil maken?

U kunt zich daarop voorbereiden met

de informatie die op de site staat. We gaan dat de komende jaren verder uitbreiden bij de Pensioenplanner, zodat u kunt bekijken wat het financiële effect is. Keuzebegeleiding vinden we erg belangrijk, dus daar werken we aan. Het is zelfs wettelijk verplicht sinds 1 juli 2023 om voor- en nadelen goed in beeld te brengen.

Wat als ik net rond de overgang van het nieuwe stelsel met pensioen ga?

Of u nu voor of na de ingangsdatum

van het nieuwe stelsel met pensioen gaat: reeds ingegane pensioenen gaan ook mee naar het nieuwe pensioenstelsel. U zult dan in principe niet minder krijgen dan daarvoor. Zodra meer bekend is, zullen we alle deelnemers en pensioengerechtigden daar uiteraard over informeren.

Kan ik een bedrag ineens aan het begin van mijn pensioen opnemen?

Nee, de wet 'Bedrag ineens' is nog niet aangenomen en gaat nog niet in op 1 januari 2024. Vooralsnog wordt dat 1 juli 2024. Als het zover is, zullen we u daarover informeren. U kunt dan aan het begin van uw pensioen een groot bedrag in een keer opnemen. Uw pensioen wordt dan wel lager. En zo zijn er nog wat andere aandachtspunten.

Wilt u meer tips?

Kijk op www.pensioenfondstno.nl bij 'Wanneer in actie komen'. En heeft u een tip voor ons? We horen het graag!

Overleden pensioengerechtigden

Naam	Woonplaats	Leeftijd	Naam	Woonplaats	Leeftijd
Maart 2023			Mei 2023		
A. Groeneveld	Doorn	88	R.J.F. Burgmeijer	Amsterdam	78
G.H. Vonkeman	Zeist	85	M.G. Disselen	Rijswijk	90
C.J. van Houten	Lochem	81	Mw. M. Evers	Groenlo	100
T. Lems	Den Haag	96	J. Roos	Pijnacker	82
A. van der Wees	Delft	90	D. van Assen	Sliedrecht	89
S.P. de Prez	Delft	84	Mw. E. Stähler-Kappenburg	Groningen	82
G.H. Thalen	Rijswijk	88	Mw. P.W. Valkenburg	Den Haag	90
H.J. Wijngaarden	Delft	91	D. van Drempt	Brakel	85
C.A.M. Heck	Apeldoorn	85	Mw. W.M. Seldam	Almelo	88
G.J. Jansen	Wageningen	92	A. Rossel	Delft	85
J.S. Douma	Appelscha	80	J. Gaertman	Diepenheim	94
P. Euser	Delft	96	F.J.A. van Ravesteijn	Wateringen	90
C.J. Nederveen	Pijnacker	90	G.C. Keijzer	Voorschoten	69
G.C. Arkenbout	Leidschendam	87	J. Claus	Amersfoort	87
H.G. Elbers	Wageningen	93	Mw. M.T. Gut-Simicek	Rumpt	82
C.J. van Gorp	Leidschendam	85	Juni 2023		
A.J. van der Zwan	Blijham	91	J.J. Weber	Bodegraven	95
W.R. Freudenberg	Paramaribo, Suriname	88	W.A. van Bindsbergen	Ede	89
Mw. C. Horsting-Been	Wassenaar	83	J. van Ham	Delfgauw	87
Mw. M.S. Schermer-Brinkman	Ede	90	D.G. van der Heij	Wageningen	82
G.A.M. Nijboer	Havelte	77	M.C. Neeleman	Delft	68
April 2023			Mw. J. Wolvekamp	Doetinchem	86
Mw. E. de Koning	Delft	78	Mw. M.J.M. Visser	Nijmegen	73
G.A.F. Dingjan	Pijnacker	84	C. van Horsen	Utrecht	74
G.P.A. van Holsteijn	Naaldwijk	88	Mw. T.E. Visser-Ligtvoet	Zeist	85
A.O. Hanstveit	Bleiswijk	79	A.F.R. Harms	Wijk bij Duurstede	89
J. Schaefer	Bunnik	85	Mw. T. Smink	Den Haag	84
R. Meerts	Rijswijk	78			
A.A. Mulder	Naaldwijk	89			
H. Hulleman	Ugchelen	76			
P.H. Ong	Utrecht	100			
Mw. W. Akkerman	Rijswijk	83			
Mw. G.H.C. Rast-Nederpelt	Delft	71			
L.J. van Velzen	Vaassen	93			
K.H. Dekker	Woerden	82			
J.T. Ruijgrok	Schiedam	73			
C. van Hooidonk	Leidschendam	85			

Heeft u behoefte aan Rouwsteun?

Rouwen hoeft u niet alleen te doen. Het overlijden van een dierbare is ingrijpend. Via Pensioenfonds TNO kunt u gratis gebruikmaken van Rouwsteun. Bel 085 401 42 52.

Extra indexatie

7%

Er was al een indexatie van 9,93% per 1 januari 2023. Dit was geen volledige indexatie. De prijsstijging was afgelopen jaar 16,93% (CPI afgeleid oktober – oktober). Net als vorig jaar is een extra indexatie mogelijk. Met terugwerkende kracht worden de pensioenen (dit najaar) vanaf 1 januari 2023 met 7% extra geïndexeerd. U krijgt hierover nog bericht.

Tip TOP-kapitaal opnemen voor AOW-datum

Check of u de juiste LifeCycle heeft ingesteld. Standaard is de LifeCycle gericht op inkoop van pensioen na de AOW-datum. Bent u oud-medewerker en heeft u TOP-kapitaal? Als u volledig gebruik wilt maken van het opgebouwde kapitaal, dan moet u dat tenminste 1 jaar voor uw AOW-datum opnemen.

In gesprek met Nancy en Suzanne

Suzanne van Kooten (rechts) is de nieuwe directeur en Nancy Westerlaken (links) de nieuwe bestuursvoorzitter van Pensioenfonds TNO. Op een zonnige dag vertellen ze over wat hun drijft, wat hun uitdagingen zijn en wat ze naast hun werk doen.

Twee vrouwen aan het roer: Suzanne is nu directeur en Nancy bestuursvoorzitter. "Er is vast nog wel ergens een pensioenfonds met een vrouwelijk duo van directeur en bestuursvoorzitter, maar je ziet het niet vaak", geeft Suzanne aan. Naast hun baan bij TNO zijn ze beiden destijds de wereld van pensioenen in gestapt. Waarom eigenlijk en wat heeft ze verrast?

Suzanne

"Vijf jaar geleden ben ik vanuit TNO gevraagd of ik namens de werkgever bestuursvoorzitter wilde worden bij het Pensioenfonds. Vanuit mijn achtergrond als econometrist sprak me dat gelijk aan. Nadat ik ben gestart werd ik ook elk jaar enthousiaster. Wat me oprecht heeft verrast is de enorme hoeveelheid aan regelgeving die er speelt rondom pensioenen. En dat wordt nog meer met het nieuwe stelsel. Ook is er veel toezicht en regulering vanuit de AFM en De Nederlandsche Bank." Nancy herkent dat: "Het is overigens ook goed dat er richtlijnen zijn, want het

gaat om het inkomen waar je zelf geen invloed meer op uit kunt oefenen."

"Wat me oprecht heeft verrast is de enorme hoeveelheid aan regelgeving die er speelt rondom pensioenen."

"En nog steeds is er ook ruimte om veel strategie te kunnen ontwikkelen, zoals voor ESG-beleid en de verdere vormgeving van het nieuwe stelsel", vult Suzanne aan. "We zitten al midden in de verandering naar het nieuwe stelsel. Je kunt er niet omheen. Voor mij betekent dit alles zo organiseren en faciliteren dat we in alle drukte overeind blijven en energie houden. Er komt veel op ons af en het is belangrijk dat iedereen er plezier in blijft hebben."

Nancy

De start van Nancy bij Pensioenfonds TNO was in 2014 toen Hans Veltman haar over pensioenen aan het denken zette. "Hans kende ik vanuit de Medezeggenschapsraad van TNO. Ik had aangegeven dat ik met mijn MR-

werk wilde stoppen en Hans zei 'Er is een vacature bij het Pensioenfonds, is dat niet iets voor jou?' Ik moest er toen erg om lachen. Pensioenen?

"Er is een vacature bij het Pensioenfonds, is dat niet iets voor jou?"

Daar had ik zelf nou nooit aan gedacht, maar vanuit de MR zet je je in om iets te doen voor TNO en TNO'ers en als bestuurder van Pensioenfonds TNO kan dat natuurlijk ook en dus heb ik gesolliciteerd. Ik vond het een mooie uitdaging en een mooie stap in mijn eigen ontwikkeling. Toen Suzanne stopte met haar rol als voorzitter, ben ik gevraagd of ik dat wilde overnemen. Zo ben ik overgestapt naar de werkgeverszetel en werd ik voorzitter van het Bestuur van Pensioenfonds TNO. Wat mij erg heeft verrast is dat pensioenen zo ontzettend boeiend zijn en dat achter het besturen van een fonds zoveel zit. Als medewerker bij TNO merk je vooral dat een deel van je salaris naar het Pensioenfonds gaat, je krijgt je Uniform Pensioenoverzicht, de Life & Pension etc. en pas later realiseerde ik me dat er een hele organisatie achter zit."

[Lees het hele verhaal van Suzanne en Nancy in het online magazine op www.lifeandpension.pensioenfondstno.nl](http://www.lifeandpension.pensioenfondstno.nl)

Onze pensioenregeling is lichtgroen

Het percentage van onze beleggingsportefeuille van PensioenfondsTNO dat milieu- en sociale kenmerken heeft is 43%. Dit is vastgesteld op basis van de SFDR, een Europese richtlijn die ook voor pensioenfondsen geldt. Hiermee is de pensioenregeling van Pensioenfonds TNO 'lichtgroen'. Dat betekent dat de pensioenregeling een duurzaam product is dat ecologische of sociale kenmerken promoot. De onderbouwing van deze classificatie is ook in te zien op de site bij de Duurzaamheidsinformatie. De aanvullende pensioenregeling heeft geen duurzaamheidskenmerken.

Groen pensioennieuws

Wist u al dat Cardano ons ondersteunt als extern adviseur bij onze ESG-werkzaamheden? Op die manier kunnen we mooie stappen zetten.

In april was de afscheidsreceptie Kostijn van Gerven. Bijna 10 jaar lang was hij directeur van PensioenfondsTNO. Suzanne van Kooten is hem opgevolgd.

Bijna of eerder met pensioen?

Bekijk het Nibud Geldplan. Kijk bij het onderwerp 'Pensioen' op www.nibud.nl welke keuzes u heeft.

Klacht of wens? Zo gaan we daarmee om

Kijk bij 'Contact' op de site of bel ons voor meer informatie. Ook hebben we een interne klachten- en geschillenregeling.

Oud-directeur Joop Ruijgrok is op 73-jarige leeftijd overleden. Lees de in memoriam op de site bij 'Nieuws'.

Cijfers

Via de site bij 'Nieuws' houden we u op de hoogte van de actuele situatie.
Beleidsdekkingsgraad: 128,4% (juni 2023)
Beleggingsrendement: 4,74% (t/m juni 2023)
Gemiddeld rendement extra kapitaal voor eigen risico bij NNIP voor Extra Pensioen, Netto Pensioen en TOP juni 2023: 4,35%

Geen financiële ruimte dus geen vakantie? Het SPF kan u ondersteunen.
Mail het SPF: spf@tno.nl.

Colofon

Life & Pension is een uitgave van PensioenfondsTNO voor deelnemers en pensioengerechtigden.
Tekst: PensioenfondsTNO i.s.m. Ernestien Honning
Vormgeving: Mariëtte Jongen
Fotografie: Chantal Vluggen, iStock

Redactie

Heeft u vragen of suggesties met betrekking tot Life & Pension, stuur dan een e-mail naar info@pftno.nl, bel naar 070 - 4138 602 of stuur een brief naar PensioenfondsTNO, Redactie Life & Pension, Postbus 7018, 2280 KA Rijswijk.

Druk: Quantes

Oplage: 3.000 exemplaren

Rechten

Niets van deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder toestemming van Pensioenfonds TNO. Aan de inhoud van deze Life & Pension kunnen geen rechten worden ontleend.

Stichting Pensioenfonds TNO
Laan van Zuid Hoorn 165
2289 DD Rijswijk
Postbus 7018
2280 KA Rijswijk

Telefoon: 070 - 4138 602
E-mail: info@pftno.nl
Website: www.pensioenfondstno.nl
Pensioenuitvoering AZL N.V.
Contact AZL: 088 - 1162 401

Dit is het weten waard

Jaarverslag Special 2022

Pensioen: nu en de toekomst

Nancy Westerlaken
bestuursvoorzitter Pensioenfonds TNO

Uw pensioen is uw toekomst. Het is daarom goed om te weten hoe we afgelopen jaar de pensioenregeling hebben uitgevoerd. Waar staan we nu en zijn we klaar voor de toekomst? Hier leest u een impressie.

In het digitale magazine hebben we de highlights op een rij gezet:

www.lifeandpension.nl

pensioenfondstno.nl/jaarverslag2022

Volledige jaarverslag bekijken?

Het volledige jaarverslag kunt u vinden bij 'Documenten' op www.pensioenfondstno.nl

Wat vindt onze Raad van Toezicht?

De Raad van Toezicht kijkt hoe Pensioenfonds TNO functioneert. Zij zijn verantwoordelijk voor het interne toezicht. De Raad van Toezicht geeft op basis van een grondige beoordeling aan dat hun algemene beeld is dat Pensioenfonds TNO goed wordt bestuurd en gemanaged. In het verslag van de Raad van Toezicht wordt verder ingegaan op de grote veranderingen van 2022, waaronder verandering in de regulering en de bestuurswisselingen. Ook de voorbereidingen op de nieuwe pensioenregeling komen aan bod.

Een ander belangrijk onderwerp is het vermogensbeheer. Bent u nieuwsgierig geworden? Lees het oordeel van de Raad van Toezicht in het jaarverslag (pagina 92).

Dit waren de prioriteiten in 2022

1. Het nieuwe pensioenstelsel
2. Beleggingsportefeuille
3. Duurzaamheid

Hoge inflatie en stijgende rente: groot contrast

In 2021 kwam de hoge inflatie door het opstarten van de wereldhandel na de lockdowns. In 2022 liep die inflatie verder op door de oorlog in Oekraïne. Gasprijzen en voedselprijzen stegen wat weer invloed had op de gestegen inflatie. Door de stijging van de rente is de dekkingsgraad ook

gestegen. Dat is dan weer gunstig. Door de hoge rente hoeven we minder geld in kas te hebben om aan onze pensioenverplichtingen te kunnen voldoen. Uiteindelijk resulteerde dat in een hoge indexatie. Dus ondanks het negatieve rendement in 2022 van -19,1% en dus het grote verlies, was er vanaf 1 januari 2023 een hoge indexatie.

Korte vooruitblik

Er zijn drie ontwikkelingen die de komende tijd zeker een belangrijke rol spelen. Zo is financieel inzicht en

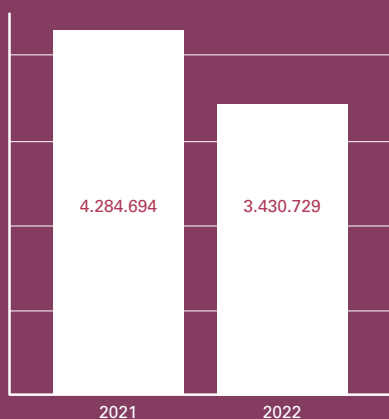
begrijpen hoe uw pensioenregeling werkt belangrijk; het is straks zelfs wettelijk verplicht dat we u daarbij helpen en alles goed uitleggen. Verder gaan we stap voor stap naar het nieuwe pensioenstelsel. Komende tijd nemen we u daar verder in mee. Tot slot zijn datakwaliteit en veiligheid belangrijk vanwege de verdergaande digitalisering en de overgang naar het nieuwe stelsel.

Meer weten?

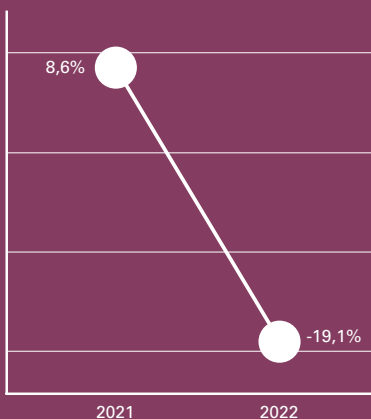
Wilt u meer weten en meer cijfers? Ga naar www.pensioenfondstno.nl en download bij 'Documenten' het Jaarverslag 2022.

De cijfers van 2022

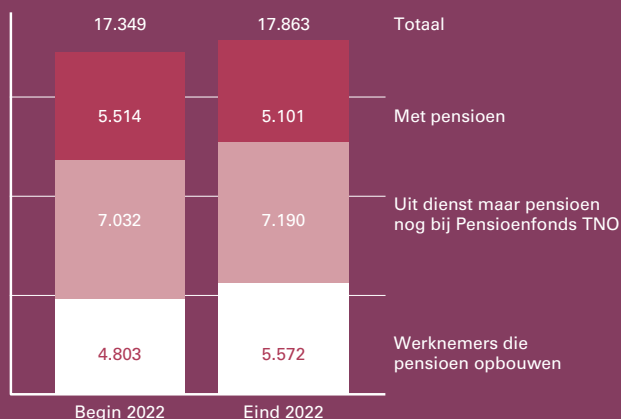
Hoeveel geld heeft Pensioenfonds TNO? (in duizenden euro's)

Wat was het beleggingsrendement?

Hoeveel mensen hebben hun pensioen bij Pensioenfonds TNO?

Hoeveel pensioen hebben we in 2022 uitgekeerd?

In 2022 hebben we € 104,52 miljoen aan pensioen uitgekeerd. Dat is een fiks bedrag. In 2021 was dat € 100,35 miljoen. Daar staat tegenover dat we in 2022 € 66,56 miljoen aan premie hebben ontvangen. In 2021 was dat € 62,05 miljoen.

Een negatief rendement...

Daar waar we in 2021 nog een rendement hadden van 8,6%, was het rendement in 2022 flink in de min: -19,1%. Bij Pensioenfonds TNO gaat het om een bedrag van circa 850 miljoen euro. Dat is dus een gigantisch bedrag. We zijn zeker niet de enige. Het gemiddelde rendement van alle pensioenfondsen in Nederland was -20%, waarbij de rendementen varieerden tussen de -15% en -27%. Aandelen, derivaten en staatsobligaties

boekten grote verliezen. Private-equity, direct lending en vastgoed hebben gezorgd voor een demping van het negatieve totaalrendement. NB Vanwege de goede resultaten bij private equity heeft Pensioenfonds TNO ook extra hoge kosten voor het vermogensbeheer. U leest meer hierover in het jaarverslag.

En een hele hoge indexatie? Ja!

In 2022 is uiteindelijk een volledige indexatie van 3,28% toegekend. In 2023

uiteindelijk ook, zo is recent bekend geworden. Dat betekent een indexatie van 16,93% over 2022. Dat is echt hoog en dat terwijl het Pensioenfonds circa 850 miljoen euro verloor op haar beleggingen. De hoge indexatie heeft echter te maken met de gestegen rente en de daarmee samenhangende beleidsdekkingsgraad. In 2022 is de beleidsdekkingsgraad namelijk verder opgeklommen naar 130%.